actieblad
Uitgave van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, vereniging tot evaluatie van alternatieve behandelmethoden en tot bestrijding van kwakzalverij

tegen de kwakzalverij

juli 2001
jaargang 112
nummer 4

Van de redactie

Ons lid prof.dr. R.A.P. Koene, hoogleraar Inwendige Geneeskunde in het bijzonder de Nierziekten aan de Katholieke Universiteit Nijmegen heeft op 6 april j.l. zijn afscheidscollege uitgesproken.

Behalve dat hij daarbij uitvoerig inging op de transplantatieproblematiek, het donorentekort en de betekenis van bestuurlijke en individuele, professionele integriteit, belichtte hij uitvoerig zijn opvattingen over de kwakzalverij.

Hij beschrijft een gezonde nierdonor die een ahorn-ontslakkingskuur gaat volgen en voegt haar toe dat het lichaam zelf "slakken" verwijdert. Voorts een patiënt die na een geslaagde niertransplantatie gordelroos kreeg en van mening was dat het heilzaam was daarbij een tortelduif in huis te nemen. Hij stelt dat gelukkig de meeste vormen van kwakzalverij onschuldig zijn, maar niet altijd. Hij vermeldt de ogenschijnlijk onschuldige Chinese kruiden, die niet alleen terminale nierinsufficiëntie veroorzaakten maar in en later stadium ook kanker van de urinewegen. Voorts ernstige afstotingsreacties bij patiënten die een harttransplantatie ondergingen, omdat zij het mogelijk antidepressief werkende St. Janskruid innamen. Gebleken is dat het St. Janskruid de werking van de afstotingswerende middelen die deze patiënten moesten gebruiken verzwakt.

Hij meent dat de meest kwaadaardige vorm van kwakzalverij die is welke beoefend wordt door artsen. Zij maken misbruik van medisch gezag. Hij stelt dat de uitspraak in hoger beroep in de Houtsmuller-affaire verbazingwekkend is. Ook laakt hij de apothekers met hun kasten vol kwakproducten. Hij meent dat de alternatieve geneeskunde geen aanslag mag doen op de toch al zo hoge kosten van de reguliere zorg en zou dus ook niet opgenomen mogen worden in het basisverzekeringspakket voor iedereen.

Hij ziet ook in zijn eigen ziekenhuis steeds weer nieuwe kwakinitiatieven opduiken: meridiaantherapie, acupunctuur, "therapeutic touch" en wijst op het wetenschappelijk onderzoek naar de werkzaamheid van absurde, alternatieve behandelingen, afgesloten met academische promoties. Het is toch absurd om het absurde te onderzoeken, meent hij.

Tenslotte is ons ter ore gekomen dat hij de medische studenten gestimuleerd heeft, lid te worden van onze Vereniging, een toe te juichen initiatief van gezaghebbende kant. •

J. Geerling

INHOUD

Harry de Vries,
secretaris VtdK
1993-2001

'Common sense in not so common!'

H. de Vries

Ik was nog niet eens in functie als voorzitter van de VtdK, toen ik in 1988 namens de Vereniging op uitnodiging van de afdeling Heerenveen e.o. van de KNMG een lezing verzorgde over de kwakzalverij en wat ertegen te doen. Medeinleider was ene Lankester, arts voor natuurgeneeswijzen. Gezien het brede maatschappelijk belang van het onderwerp waren ook de plaatselijke apothekers uitgenodigd alsmede de partners van de Heerenveense artsen en apothekers. Ik was flink nerveus, maar ontmoette niet veel oppositie, noch uit de zaal noch van Lankester. Ik kon mijn publiek wijzen op de Friese wortels van de VtdK, die aanvankelijk in Leeuwarden was gevestigd, en ook las ik in fonetisch Fries een Friestalig pamflet voor waarin de VtdK in 1883 in de landstaal waarschuwde tegen het grote kwaad van de kwakzalverij. Tijdens de levendige gedachtewisseling na de inleidingen nam een kordate spreker uit de zaal het woord en hij wist in welgekozen bewoordingen mijn visie nog kracht bij te zetten. Kennelijk onvoorbereid produceerde deze mij onbekende geestverwant een goed doortimmerd betoogje, dat mij prima beviel. Lankester wist er weinig tegen in te brengen en van hem is sindsdien niets neer vernomen. Later hoorde ik van mijn KNMG-gastheren dat de spreker ene Harry de Vries was, een plaatselijk befaamd apotheker, o.a. bekend wegens zijn strijdbare aanpak van de plaatselijke kwakzalver Jelle Veeman, auroloog en helderziende bij wie godbetert enkele artsen in dienst waren. Over de door

vervolg op pagina 2



Harry de Vries

deze non-valeurs uitgeschreven recepten ging De Vries regelmatig in discussie en hij liet over zijn mening weinig onduidelijkheid bestaan.

Toen enkele jaren later de zetel van secretaris der VtdK vacant kwam, traditiegetrouw meestal bekleed door een apotheker, toen viel de naam van De Vries al snel. Hij stemde niet direct in, drukbezet man als hij was met twee apotheken, een hoop personeel en nog meerdere functies in non-profit organisaties bekledend. De VtdK kan zich gelukkig prijzen dat hij de krachtige *Seelenmassage* door Veenema, huisarts te Joure en inmiddels ook bestuurslid, niet kon weerstaan en zich bereid verklaarde tot het bestuur toe te treden om direct het secretariaat van Ike van de Graaff over te nemen. De Vries nam zijn taak serieus en moderniseerde het secretariaat voortvarend o.a. door het beheer van het ledenbestand, destijds nog uitbesteed aan een bureau dat aan ons verdiende, over te nemen en te digitaliseren. Ook moesten de vergaderingen volgens de Bourgondische De Vries eens wat gezelliger worden: het nuttige kon best met het aangename verenigd worden, vond hij. Werd er totdantoe gratis en zeer sober vergaderd in de spelonken van het Farmacochemie-lab van de VU, waar de koffie overigens uitstekend was, dat moest maar eens anders. Sindsdien wordt er voorafgaand aan de tweemaandelijkse bestuursvergadering eerst gezamenlijk gegeten, waarna de vergadering plaatsvindt. De Vries regelde de zaalhuur en rekende deze af. Periodiek vroeg de penningmeester zich wel eens af of Novotel Amsterdam soms geen huur in rekening bracht. De Vries bekommerde zich niet om dergelijke futiliteiten, maar was op deze wijze een der hoofdsponsors der Vereniging. Ook bracht hij nimmer administratiekosten, postzegels, enveloppen etc. bij de penningmeester in rekening.

Naar buiten toe vertegenwoordigde hij de VtdK met verve: ad rem en steeds met humor als dat kon en nodig was. Journalisten willen altijd op korte termijn een mening horen en De Vries had deze steeds paraat. In menig TV- en radio-interview viel hij zo te bewonderen.

De groei van de Vereniging en haar toenemende bekendheid bij voor- en tegenstanders van de kwakzalverij bracht een steeds toenemende belasting voor de secretaris met zich mee: vrijwel dagelijks telefoontjes en veel correspondentie. Toen hij recent meer afstand van zijn dagelijkse werk in de apotheek ging nemen, gaf hij de wens te kennen het secretariaat te willen overdragen aan een opvolger. Enige tijd is getracht opnieuw een apotheker te vinden – tradities zijn goed en bovendien: in de apotheek wordt de telefoon altijd opgenomen – hetgeen echter niet gelukte. Per medio mei heeft bestuurslid FSAM van Dam nu De Vries' taak overgenomen. Gelukkig is De Vries bereid om als bestuurslid aan te blijven zodat zijn expertise niet verloren gaat en de apothekers vertegenwoordigd blijven in het hart van onze Vereniging. Voor zijn inzet als secretaris is de Vereniging – ik wil dat nu reeds gezegd hebben – hem veel dank verschuldigd. ●

C. Renckens

Over alternatieve genezers bij kanker, rechters en wetenschappelijke inzichten

De grote Van Dale omschrijft een kwakzalver als: "iemand die nutteloze middelen toepast ter genezing van de een of andere ziekte, of middelen beweert te kennen tegen alle mogelijke ziekten, of wel iemand die zulke middelen, meestal met veel ophef te koop biedt."

Vroeger stonden kwakzalvers hun waren aan te prijzen op markten en kermissen, maar tegenwoordig oefenen ze hun praktijk uit aan huis of op de televisie. Deze alternatieve genezers zijn erop uit hun klanten in de kortst mogelijke tijd zoveel mogelijk geld uit de zak te kloppen. Om dit, voor hen heilige doel te bereiken claimen ze meestal dat hun medicijn tegen verschillende kwalen tegelijk werkt. Dit heeft voor hen het voordeel dat zij met een enkel drankje, wonderdieet of pil meerdere klanten tegelijk tevreden kunnen stellen, hetgeen hun tijd en geld bespaart. De klant moet dan uiteraard wel duur betalen voor zijn "medicijn". De verkoop van boekjes op dit gebied levert de kwakzalver ook heel wat op.

Kwakzalvers zeggen zich miskend te voelen omdat hun behandelwijze wordt afgewezen door de reguliere artsen. Typerend is dat zij zich dikwijls vergelijken met de Italiaanse natuurkundige Galileo Galilei (1564-1642) die in 1616 door de Inquisitie werd veroordeeld omdat hij stelde dat de Aarde niet het middelpunt is van het heelal. Kwakzalvers noemen zich de Galilei's van de moderne tijd. Een volkomen misplaatste vergelijking, want ze vergeten voor 't gemak dat Galilei niet zomaar vanuit zijn stoel allerlei wilde en onbewezen hypothesen verzon, maar zelf op pad ging om de natuur echt te onderzoeken. Met behulp van zijn telescoop deed hij tal van belangrijke astronomische ontdekkingen, zoals de structuur van het maanoppervlak en de zonnevlekken, de vier manen van Jupiter en de schijngestalten van Venus. Daarnaast is hij beroemd geworden om zijn onderzoek op het gebied van de dynami-

ca. Galilei werd in zijn tijd ook niet afgewezen en veroordeeld door zijn wetenschappelijke collega's, maar door de katholieke kerk, in die tijd een conservatief bolwerk dat stelselmatig elke wetenschappelijke vooruitgang tegenhield.

In onze huidige tijd is de "alternatieve"geneeskunst het conservatieve bolwerk dat beoogt de wetenschappelijke vooruitgang tegen te houden en is wat dit betreft te vergelijken met de katholieke kerk van vroeger. De tegenwoordige beoefenaars en hun goedgelovige aanhangers verlangen ernaar terug te keren naar de middeleeuwen. Dat de primitieve middelen van toen door de eeuwen heen waardeloos zijn gebleken tegen levensbedreigende ziekten zoals kanker, vormt voor hen blijkbaar geen enkel bezwaar. Ook dat de wetenschappelijke grond ervan ontbreekt deert hun niet. Galilei zou zich in z'n graf omdraaien als hij hoorde dat deze lieden hem nu één van de hunnen noemen.

Moermandieet

Een typisch kenmerk van alternatieve genezers is verder dat ze de reguliere medische wereld uitdagen hun therapie wetenschappelijk te onderzoeken. Wetenschappers hebben in 't algemeen weinig zin op deze uitnodiging in te gaan, ze besteden liever hun tijd en geld aan onderzoek dat meer uitzicht biedt. Een enkele keer moeten ze onder de druk van de opinie wel toegeven zoals het geval was bij de methode-Moerman.



Galileo Galilei

De Vlaardingse arts Cornelis Moerman stelde in de jaren na de Tweede Wereldoorlog dat kanker te wijten zou zijn aan een ontsporing in oxydatieprocessen, dat wil zeggen de ademhaling van de cel. Bij duiven zou geen kanker kunnen worden verwekt omdat deze vogels een stofwisseling hadden die gekenmerkt was door een sterk oxydatievermogen. Voor het handhaven van dit vermogen zou de duif de volgende stoffen nodig hebben: citroenzuur, ijzer, jodium, zwavel en de vitamines A,B,C en E. Deze acht stoffen zouden dagelijks in voldoende mate in de voeding aanwezig moeten voor een gezonde stofwisseling. Een chronisch tekort ervan zou volgens Moerman ten gevolg hebben dat de cel niet meer goed zou kunnen ademen en zou ontaarden in een kankercel.

De theorie van Moerman over een defecte ademhaling van cellen vond zijn oorsprong in een hypothese die de Duitse biochemicus Otto Warburg had ontwikkeld in 1930. Warburg had ontdekt dat kankerweefsels vaak veel melkzuur bevatten en trok hieruit de conclusie dat kanker te wijten is aan een beschadiging van enzymen die betrokken zijn bij de ademhaling van lichaamscellen. De cel zou niet meer voldoende zuurstof kunnen opnemen uit het bloed en er zou een ophoping van melkzuur plaatsvinden. Warburgs theorie over de oorzaak van kanker bleek echter de wetenschappelijke toets niet te kunnen doorstaan. Onderzoek in diverse laboratoria, vooral in dat van de Americaanse biochemicus Sidney Weinhouse, toonde aan dat kankercellen in hetzelfde tempo zuurstof opnemen als normale cellen en hierdoor ook voldoende energie verkrijgen. Een toename van melkzuur vindt bovendien niet alleen plaats in tumoren maar ook in diverse snelgroeiende, niet-kwaadaardige weefsels. Weinhouse constateerde dat enzymen die betrokken zijn bij de oxydatie in een aantal tumoren weliswaar in geringere hoeveelheden voorkomen dan in normale weefsels, maar dat dit zeker niet geldt voor *alle* tumoren. Dit enzymtekort is dus geen algemeen kenmerk voor kanker.

De bewijzen die Moerman aanvoerde om zijn theorie over duiven te staven waren evenmin overtuigend. Hij vertelde dat een jongetje hem eens een zieke duif bracht die leed aan een kankergezwel. Met een injectiespuit haalde hij wat kankercellen uit de tumor, spoot deze in bij een van zijn eigen duiven (Moerman was postduivenhouder) en het resultaat was: de zieke duif ging dood, de gezonde duif bleef leven.

Maar dat de gezonde duif bleef leven was niet zo'n wonder: het berust op een algemeen bekend verschijnsel uit de immunologie. Vreemde weefsels worden door het lichaam afgestoten en daardoor kon de tumor van de ene duif niet groeien in de andere. Als Moerman zijn experiment had uitgevoerd met twee honden had hij hetzelfde resultaat gekregen. Moerman bracht echter de vermeende weerstand tegen kanker bij de duif in verband met een hoog stofwisselingsniveau. Hij beweerde ook dat in wijndistricten, volgens de reclamefolders van Franse wijnbouwers, minder kanker zou voorkomen dan elders. Wijn bevat zuren en jodium, en deze stoffen zouden de natuurlijke vijanden van de kankercellen zijn. Echter, de statistieken wijzen uit dat in wijngebieden in Frankrijk niet minder maar juist meer kanker voorkomt dan in andere landelijke streken. Dat wijn kanker kan genezen is dus ook helaas niet waar. Eerder het omgekeerde is het geval, zware drinkers van alcohol hebben een verhoogde kans op het krijgen van slokdarmkanker.

Desondanks stelde in 1956 de Stichting Landelijke Organisatie voor de Kankerbestrijding een commissie in om de beweringen van Moerman te onderzoeken. Voorzitter was de Amsterdamse arts C.H. Delprat. Twee jaar later verscheen hun rapport, een lijvig boekwerk van enkele honderden bladzijden waaruit bleek dat onder het grote aantal gevallen van met de Moerman-methode behandelde patiënten, dat ter kennis van de commissie was gekomen, zich geen enkel geval bevond waarbij deze methode een patiënt, lijdend aan een kwaadaardige aandoening, had genezen.

Moerman bleef desondanks gewoon doorgaan. Na zijn dood is door enkele van zijn aanhangers in het weekblad *Intermediair* achteraf nog kritiek geuit op de werkwijze en conclusies van de commissie-Delprat. Met name hadden de auteurs kritiek op het feit dat deze commissie zich grotendeels had beperkt tot een dossieronderzoek, een enkele uitzondering daargelaten. Men kan hier evenwel tegen inbrengen dat als Moerman inderdaad de oplossing van het kankerprobleem had ontdekt, hij alle gelegenheid had hier de commissie-Delprat van te overtuigen met behulp van zijn dossiergegevens.

Kwakzalverij of niet?

In mei 1979 diende voor de rechtbank in Den Haag een kort geding tegen de consumentenorganisatie Konsumenten Kontakt, aangespannen door de importeur van Laetrile, een middel waarvan werd beweerd dat het kanker kon genezen. Konsumenten Kontakt had zich in het januarinummer van haar blad *Koopkracht* laatdunkend over Laetrile uitgelaten, daarbij termen als "gevaarlijke kwakzalverij" en zwendel-

vervolg op pagina 4

middel" gebruikend. De president van de rechtbank, mr. J.H. Blaauw, besliste dat Konsumenten Kontakt deze uitlatingen terug moest nemen op straffe van een dwangsom van f 10.000. Volgens de rechter kwam het niet van pas, zolang het onderzoek over de al of niet genezende werking van Laetrile nog gaande was, er met kwalijke uitdrukkingen over te schrijven.

Hoewel dit vonnis later in hoger beroep is vernietigd, tekent dit wel het dilemma waarin rechters menen te verkeren. Uiteraard wil iedereen niets liever dan dat er zo gauw mogelijk geneesmiddelen worden ontwikkeld om de strijd tegen de kanker beter te kunnen voeren. Elke nieuw middel moet dus zijn kans krijgen zich te bewijzen. Maar wat de heer Blaauw blijkbaar niet wist is dat er deugdelijke methodes zijn om stoffen op een mogelijke werking tegen kanker te testen. Eerst wordt dan gekeken of de nieuwe stof X de groei van kankercellen in de kweek kan remmen en of dit een specifiek effect is, dus dat het kankercellen meer remt dan normale cellen. Doorstaat X deze test, dan wordt gezien of het middel werking vertoont tegen tumoren op proefdieren (meestal worden hier muizen voor gebruikt). Is dit laatste ook het geval dan kan voorzichtig geprobeerd worden in een zogenaamde fase I studie of X giftig is voor de mens, en zo ja, hoeveel van X nog redelijk verdraagbaar is. Is dit uitgezocht, dan volgt een fase II studie waarbij X op kankerpatiënten wordt geprobeerd om te zien of het ook daar tumorremmend werkt. Is dit weer het geval dan volgt tenslotte nog een fase III onderzoek waarbij de werkzaamheid van X wordt vergeleken met die van reeds bestaande medicijnen en of door X te combineren met die medicijnen een additioneel genezend effect bereikt kan worden.

In de pit van de abrikoos en van diverse andere steenvruchten zit een stof, amygdaline, die cyaan bevat. Cyaan is blauwzuur.

Wat Laetrile betreft, dit middel is zo giftig, ook voor gezonde cellen, dat het absoluut niet bruikbaar is tegen kanker. Dit is niet verwonderlijk wanneer men kijkt naar wat dit voor stof is. In de pit van de abrikoos en van diverse andere steenvruchten zit een stof, *amygdaline*, die cyaan bevat. Wanneer men zo'n pit kauwt, breekt een enzym dat erin zit en dat bèta-glycosiddase heet het amygdaline af, zodat het cyaan vrijkomt. Cyaan (blauwzuur) heeft een bittere smaak en daarom smaakt de pit ook bitter.

Cyaan is giftig, maar het kleine beetje dat uit de pit vrijkomt kan door het lichaam worden verwerkt zonder schadelijke gevolgen. Volwassen personen kunnen zonder gevaar achter elkaar tien abrikozenpitten kauwen en opeten, maar zestig zijn dodelijk. In Afrika komen elk jaar duizenden gevallen voor van neurologische afwijkingen, vaak gepaard gaande met blindheid of doofheid, ten gevolge van amygdaline in de voeding.

Laetrile is indertijd ontwikkeld door een arts in San Francisco met de toepasselijk naam Ernest T. Krebs (*Krebs is Duits voor kanker*). Het Amerikaanse National Cancer Institute (NCI) heeft het middel tussen 1957 en 1975 getest in vijf afzonderlijke studies waarvan het resultaat volkomen negatief was.

Op 8 juni 1977 at de elfjarige Elizabeth Hankin in Attica (in de staat New York) vijf tabletten (2,5 gram) Laetrile. Ze raakte snel in coma door cyanidevergiftiging en drie dagen later was ze dood. Uit de lijkschouwing bleek dat haar hersenen beschadigd waren door gebrek aan zuurstof, veroorzaakt door het blauwzuur. Niettemin oordeelde, zoals vermeld, twee jaar later rechtbankpresident mr. J.H. Blaauw dat Laetrile te betitelen als 'gevaarlijke kwakzalverij' en 'zwendelmiddel' in zijn ogen strafbaar was.

Sindsdien hebben zich nog veel meer – en de lezers van het *Actieblad* weten er alles van – van dit soort zaken voorgedaan.

Defect DNA

Wat is dan wel de oorzaak van kanker en wat is er tegen te doen? Kanker is te wijten aan beschadiging van het erfelijke materiaal (DNA) van een enkele cel in het lichaam. Wanneer deze schade plaatsvindt op een bepaalde gevoelige plek in het DNA wordt die cel abnormaal actief en dit heeft tot gevolg dat hij zich gaat vermenigvuldigen. Er ontstaat dan een gezwel dat eerst misschien nog betrekkelijk goedaardig kan zijn en zich beperkt tot de omgeving waar het is ontstaan. Binnen het gezwel ontstaan dan na verloop van tijd echter ook weer cellen die kwaadaardiger zijn en zich kunnen uitzaaien door het lichaam.

Het lichaam tracht dit uiteraard te voorkomen en beschikt daarvoor in het algemeen over twee verdedigingslinies. Binnen elke lichaamscel bevinden zich zogenaamde *herstelenzymen* die mankementen in het DNA repareren. Dat herstel gaat in de meeste gevallen goed – defecte stukken worden weggesneden en het DNA is weer na afloop van deze reparatie weer zo gezond als een vis. Maar het kan ook gebeuren dat de reparateurs niet efficiënt genoeg te werk gaan en dan blijft de dreiging bestaan dat zich uit de defecte cel kankercellen zullen ontwikkelen. Om dit te voorkomen treedt vervolgens een tweede reddingslijn in werking: de caspasen. Dit zijn enzymen die, als ze merken dat het DNA niet goed is gerepareerd, de cel van binnenuit gaan slopen. De cel verschrompelt, wordt opgeruimd en is dan geen gevaar meer voor het lichaam.

Kwakzalvers beweren daarentegen dat de *immunologische* afweer belangrijk is, dat hun dieet of medicijn deze afweer versterkt, en dat zij hierdoor hun patiënt beter beschermen. Wat zij blijkbaar niet weten (of in elk geval niet aan hun patiënten vertellen) is dat de immunologische afweer geen rol van betekenis speelt bij kanker, omdat deze de kankercellen van het eigen lichaam niet als vreemd herkent. De immunologische afweer is wel geschikt om vreemde indringers zoals bacteriën op te ruimen maar niet de kwaadaardige cellen van het lichaam zelf omdat deze te weinig verschillen van de normale cellen.

Voeding

Epidemiologische studies maken aannemelijk dat ongeveer een derde van de gevallen van kanker in een ontwikkeld land zoals Nederland te wijten is aan een verkeerde voeding. Ons dieet bevat bepaalde chemicaliën die het DNA in onze weefsels kunnen beschadigen. Dit zijn *carcinogenen*, kankerverwekkende stoffen. Dergelijke stoffen zitten ook in sigarettenrook. Andere bestanddelen van het voedsel, vetten bijvoorbeeld, kunnen dit effect versterken, zij werken als *promotoren*. Om het risico op kanker te verminderen is het dus zaak om vooral voedsel te nuttigen dat weinig of geen van deze kwalijke bestanddelen bevat. Daarnaast is het aan te bevelen om voldoende groenten en fruit te eten omdat zij vitaminen en andere stoffen bevat die de effecten van carcinogenen en promotoren op onze weefsels tegenwerken. Granen zorgen voor een beter darmwerking, zodat het voedsel sneller de darm passeert en daardoor minder kans krijgt het DNA van de binnenbekleding van de darm te beschadigen.

Als evenwel desondanks toch het DNA is beschadigd en eenmaal de twee verdedigingslinies – herstelenzymen en caspasen – zijn doorbroken, heeft het lichaam eigenlijk geen goede afweer meer. De patiënt heeft dan geen baat meer bij een gezonde voeding maar alleen bij een behandeling in het ziekenhuis die gericht is op verwijdering of vernietiging van het gezwel en de eventuele uitzaaiingen. Een speciaal dieet

helpt dan niet meer, want kankercellen gebruiken dezelfde voedingsstoffen als normale cellen. Vitaminen, sporenelementen en dergelijke hebben ook geen effect, want het kwaad is al geschied. Je zou dit het beste kunnen vergelijken met een auto waarvan de motor defect is geraakt. Die kan je toch ook niet repareren door "gezonde"benzine in de benzinetank te gieten?

Terwijl kanker dus, in eerste instantie, ontstaat uit een lokaal gebeuren, het kwaadaardig worden van één enkele lichaamscel, gaan alternatieve genezers ervan uit dat kanker een ziekte is van het hele lichaam. Vandaar dat in hun ogen het verwijderen van de tumor zonder meer niet veel zin heeft: hij kan immers daarna toch elders weer opduiken omdat het lichaam als geheel ziek is. Dat hun alternatieve behandeling dan wel soelaas zou bieden is ook niet waar want een tumor trekt zich helaas niets aan van de natuurvoeding, zalfjes of homeopathische pillen die hem door de kwakzalver wordt voorgeschoteld. Hij blijft gewoon doorgroeien.

Nieuw onderzoek

De laatste jaren is door het onderzoek in laboratoria overal ter wereld ons inzicht in de processen die ten grondslag liggen aan kwaadaardige groei beduidend toegenomen. Er zijn genen ontdekt die kanker veroorzaken en weer andere die het kankerproces remmen. Methoden worden ontwikkeld om de bloedtoevoer naar het kankergezwel te blokkeren zodat het gezwel afsterft door gebrek aan voeding. Ook wordt getracht om kankercellen tot zelfmoord te dwingen, onder andere door hun caspasen te activeren. Elk jaar worden duizenden nieuwe stoffen onderzocht op een mogelijke anti-tumorwerking.

Er is uiteraard niets op tegen dat patiënten die, om welke reden ook, naast hun reguliere behandeling zich ook wenden tot een alternatieve genezer. In vele gevallen hebben zij hier ook baat bij, ze hebben het gevoel zelf ook wat aan hun ziekte te doen. Zij moeten dan echter wel weten dat alternatieve geneeswijzen voorzover bekend geen remming veroorzaken van de tumorgroei. Dit laatste feit wordt door kwakzalvers weggemoffeld. Terwijl wetenschappers echt trachten een oplossing te vinden voor het kankerprobleem, berijden de alternatieve genezers nog altijd hun oude, versleten stokpaardjes. Hun opvattingen over kanker stammen nog uit de middeleeuwen, maar worden om de patiënt beter te kunnen overtuigen overgoten met een modern, pseudo-wetenschappelijk sausje. Alternatieven behoeven geen experimenteel onderzoek te verrichten want zij weten het immers al. De wereld zal hun achteraf gelijk geven zoals dat ook gebeurde met hun illustere voorganger, Galileo Galilei. ●

Een tumor trekt zich helaas niets aan van de natuurvoeding, zalfjes of homeopathische pillen die hem door de kwakzalver wordt voorgeschoteld. Hij blijft gewoon doorgroeien.

Mels Sluyser

Dit stuk verscheen in iets andere vorm in De Academische Boekengids van februari 2001, een uitgaven van de AUP. De auteur is biochemicus en was lange tijd verbonden aan het Nederlands Kankerinstituut te Amsterdam.

20 jaar geleden

Het is belangwekkend om kennis te nemen van een aantal stukjes uit het *Actieblad* van september 1981.

Vaak kwam het tijdschrift blijkbaar niet uit want het betreft de 92e jaargang (dat wel) Nr 1. Opvallend is dat de *Vara*-ombudsman Frits Bom in de *Vara*-gids zijn verontschuldigingen aan het adres van de voorzitter van de Vereniging, dr. L. Meinsma aanbood. Een kort geding werd daarmee voorkomen. Het betrof het omstreden middel Vasolastine, dat van belang zou zijn bij de behandeling van bloedvatvernauwingen. Het preparaat was door de geneesmiddelencommissie niet geregistreerd maar werd wel door het ziekenfonds vergoed.

Prof. dr. F.A. Nelemans, adviserend lid van de Vereniging gaf commentaar op het Rapport van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen (het "*Rapport Muntendam*"). Hij schreef: "Wanneer men het rapport Alternatieve geneeswijzen in Nederland, waarin men zeer veel gegevens over deze geneeswijzen kan vinden, heeft gelezen, vraagt men zich af wat de leden van de Commissie in hun leven tijdens hun academische opleiding hebben geleerd. Kritisch denken in geen geval.... Het is dan ook onbegrijpelijk dat de Commissie formuleert: 'De eis, dat de beoefenaren van alternatieve geneeswijzen eerst zouden moeten aantonen dat de door hen toegepaste geneeswijzen effectief zijn, alvorens tot enigerlei vorm van erkenning zou kunnen worden overgegaan', is volgens de Commissie niet te verdedigen" (er is in 20 jaar weinig veranderd, *red.*).

Twee sterfgevallen worden besproken. Allereerst de arts A.P.N. de Groot, oud-voorzitter van de Vereniging. Hij overleed op 8 September 1980 en bereikte de leeftdtijd van 85 jaar. Hij voerde o.a. met felheid de pen tegen de methode Moerman en tegen prof. W.C. Tenhaeff. Aan hem wordt eveneens een kolom gewijd. Hij overleed in Juli 1981. Deze parapsycholoog, als gewoon hoogleraar verbonden aan de Universiteit van Utrecht werkte samen met de paragnost Croiset.

Voorts wordt de werkzaamheid van Laetrile (amygdaline, afkomstig uit amandelen) bij kanker aangevochten en werd gewezen op de kans op acute blauwzuurvergiftiging bij overdosering. Tenslotte worden enkele nep-artsen en -tandartsen, goochelaars en pseudodokters aan de kaak gesteld, of all people ook "Dr" Vogel (geen arts, maar bioloog) die lovend schrijft over stuifmeeltherapie. Een advertentie over deze behandeling werd met succes aangevochten door de apotheker R.H. Snoep uit Poortugaal. ●

Jaarvergadering 2001

De jaarlijkse ledenvergadering zal dit jaar plaatsvinden op zaterdag **13 oktober** te Amsterdam. Als lokatie is dit keer gekozen voor **Felix Meritis**. Traditiegetrouw zal er na de huishoudelijke vergadering weer een interessant wetenschappelijk gedeelte plaatsvinden. Noteer de datum reeds nu in agenda, 'organiser' en/of kalender. ●

Teleurstellende resultaten SC Heracles in seizoen 2000-2001

Zoals bekend is de Almelose voetbalclub de enige in het betaald voetbal die zich laat sponsoren door een kwakzalversbedrijf, in dit geval dat van de vitamine-goeroe Matthias Rath. Deze Duitser, die zichzelf als Paulings plaatsvervanger op aarde beschouwt, opereert zich enkele jaren vanuit Almelo, waar hij zich met een vorstelijke gemeentesubsidie vestigde om vandaaruit Europa te voorzien van zijn 'vitamine-programma'. Concurrent Numico procedeerde eind 2000 tegen Rath, omdat deze in paginagrote advertenties in de landelijke kranten had beweerd dat Numico de georganiseerde misdaad in ons land bracht. In de top van het bedrijf, dat o.a. Rexall Down uit de VS overnam, zouden leden van de DeSantis-familie aangesteld zijn. Dat is volgens Rath, en alle kranten – met als curieuze uitzondering *De Telegraaf*, die hem weigerde, drukten de advertenties van Rath gewoon af – een beruchte misdaad-familie. Numico wilde aan deze 'laster' van zijn concurrent, die volgens Van der Wielen een omzet van 200 miljoen per jaar heeft, een einde maken en de rechter stelde Numico in het gelijk. Rath moest rectificeren.

Heracles ziet er ondertussen geen been in om Rath's zilverlingen te accepteren en zijn spelers met shirtreclame voor de paranoïde en megalomane kwakzalver het veld in te sturen. Dat kan er in het door zwartgeld-affaires, louche makelaars en voedingssupplementen geplaagde vaderlandse voetbalwereldje nog wel bij! Haalde Heracles vorig jaar nog de nacompetitie, dit jaar waren de resultaten minder en de club eindigde in de middenmoot. Kwakzalverijbestrijders kunnen ook volgend seizoen onbekommerd afstemmen op het Sportjournaal zonder in de KPN Telecompetitie met de provocerende shirtreclame van Heracles-spelers geconfronteerd te worden. Geen golven maagzuur dus en de Rennies kunnen in de kast blijven. Er is nog gerechtigheid. ●

Drs. A.L.Ternee

Heracles-aanvaller Becker in duel met een Volendammer.



Foto Joop Beak, NHD.

Extra vitamine E ter voorkoming van cardiovasculaire complicaties bij risiscopatiënten nutteloos

Uit experimenten is gebleken dat oxidatieve modificatie van 'low density' lipoptoteïnes een belangrijke bijdrage levert aan het ontstaan van atherosclerose.

Anti-oxidanten, zoals vitamine E, zouden dus de progressie van atherosclerose kunnen remmen. Een groep onderzoekers uit een groot aantal landen heeft een onderzoek gedaan bij ruim 2500 vrouwen en bijna 7000 mannen die een groot risico op cardiovasculaire complicaties liepen omdat zij een hart-vaatziekte of suikerziekte in combinatie met verhoogde bloeddruk, en een verhoogd cholesterol- of verlaagd HDL-cholesterolgehalte dan wel een microproteïnurie (kleine hoeveelheden eiwit in de urine, *een cardiovasculaire risico-indicator*) hadden of rookten. Bij dit onderzoek, waarbij tevens de uitwerking van ramipril werd bestudeerd kregen de patiënten een placebo (n=4780) of 400 Internationale Eenheden vitamine E afkomstig uit natuurlijke bronnen per dag (n=4761) gedurende gemiddeld 4,5 jaar.

15,5-(placebogroep) resp. 16,2 % van de patiënten kregen een hartinfarct, beroerte of stierven tengevolge van een cardiovasculaire oorzaak (statistisch geen significante verschillen). Er waren geen statistisch significante verschillen tussen de twee groepen in het aantal doden tengevolge van cardiovasculaire oorzaken, hartinfarct of beroerte dan wel secundaire eindpunten: instabiele angina pectoris, hartfalen, "bypass"-operaties, amputaties, overlijden door welke oorzaak dan ook, complicaties van suikerziekte of kanker.

De schrijvers wijzen op een zekere discrepantie met uitkomsten van andere onderzoekingen. Wellicht, zo stellen zij ging de verhoogde opname van vitamine E bij andere, epidemiologische onderzoekingen wel gepaard met een toegenomen gebruik van andere anti-oxidantia en bepaalde micronutriënten en heeft vitamine E de coöperatie van deze stoffen nodig om enig effect te hebben. In elk geval bieden de uitkomsten van dit onderzoek vooralsnog geen steun voor een orthomoleculaire aanpak van de preventie van atherosclerose. ●

J. Geerling

Literatuur:

The Heart Outcome Prevention Evaluation Study Investigators.
Vitamin E supplementation and cardiovascular events in high risk patients.
New Engl J Med 2000;342:154-60.

Enkele puntjes op de i

Simeonstherapie

In het *Actieblad* van maart 2001 werd enige aandacht gewijd aan de Simeonstherapie, vermageringskuren met het zwangerschapshormoon Pregnyl. In het stuk werd de Voorburgse vrouwenarts C. Janssen geciteerd die zich in krachtige termen distantieerde van deze kwakzalverij. Niet werd



Kees Braam in een uitzending van Rondom Tien over de kwakfondsen. Links N. Buys, directeur Kankerkwakfonds, en rechts Van der Klis, directeur Hartkwakfonds.

vermeld dat er in het artikel ook dankbaar gebruik werd gemaakt van een stuk uit de nieuwsrubriek van Janssen's website (www.ivf.nl). De lezer kan daar behalve de literatuurgegevens en Janssens visie op het Simeonstherapie ook nog een fraaie Kwakzalver van Jan Steen aantreffen. Ere wie ere toe komt!

Guillotine

In hetzelfde nummer van het *Actieblad* verscheen een stukje over de afgewezen klacht van Kees Braam (bij de Raad voor de Journalistiek tegen *Parool*-journalist Hans van Maanen). Braam ontpopt zich als een klassieke reclamepatiënt voor de 'orthomoleculaire oncologen', zoals Valstar en Houtsmuller. Braam heeft ook een website geopend: www. kanker-actueel.nl, allemaal propaganda. Wij citeerden in dit verband Benjamin Franklin ('There are no greater liars than quacks except for their patients'), die het kon weten want de gevierde wetenschapper en diplomaat verbleef van 1779 tot 1785 in Parijs, waar hij veel faam genoot en in de top van het wetenschapsbedrijf meedraaide. Met kwakzalverij kreeg hij te maken toen hij deel ging uitmaken van de commissie, die de activitieten van F.A. Mesmer ging beoordelen. Tot de wetenschappelijke top behoorde ook dr. Joseph-Ignace Guillotin, medicus en politicus, die in 1789 aan de Assemblee voorstelde om uit humanitaire overwegingen de doodstraf voortaan door middel van de guillotine, een apparaat dat al veel langer bestond (vermoedelijk in 1307 reeds in Ierland gebruikt!), te voltrekken. Dit voorstel werd in 1791 goedgekeurd en op 1792 werd de eerste executie per guillotine uitgevoerd na geslaagde proeven op kadavers. Tot 1939 waren deze onthoofdingen publiek, vanaf dat jaar werden ze voortaan in de binnenplaats van de Santé-gevangenis uitgevoerd. In 1977 werd de guillotine voor het laatst gebruikt bij het ten uitvoering brengen van de doodstraf van Hamida Djandoubi.

Behalve Guillotin maakte ook Antoine Lavoisier deel uit van de onderzoekscommissie die de prestaties van de in 1782 naar Parijs gekomen Franz Mesmer ging bestuderen. Lavoisier wordt algemeen beschouwd als de vader van de moderne scheikunde en zijn wetenschappelijke ontdekkingen zijn inderdaad fenomenaal. Met de fratsen van magnetiseur Mesmer had de commissie weinig op: zij noemde het bedrog. Ironie der geschiedenis is dat Lavoisier, beschuldigd van medeplichtigheid aan de belasting-inning door koning Lodewijk via de Ferme Generale, na een proces van minder dan een dag in 1794 werd veroordeeld tot de guillotine. Hetzelfde overkwam nog een tweede lid van de commissie. Lavoisier vroeg om uitstel om nog enkele van zijn proeven af te kunnen maken, maar de rechter antwoordde: 'De republiek heeft geen behoefte aan wetenschapsmensen'. De beschuldigingen tegen Lavoisier werden ingebracht door Jean Paul Marat.

Een briefschrijver, ons lid I.v.d.G. te R., vroeg ons of de guillotine wellicht bruikbaar zou zijn bij het straffen van kwakzalvers. Mijn antwoord zal hem teleurstellen: het is naar mijn weten nooit geprobeerd. Mede daarom kampen wij nu nog altijd met Mesmer's afstammelingen: Reiki-genezers en therapeutic touchers. ●

Paul van Dijk, leugenaar?

Volgens Popper is iemand die in de geneeskunde te veel belooft meestal een kwakzalver. Aldus bezien kunnen alle kwakzalvers natuurlijk gevoeglijk als leugenaars worden beschouwd, maar met dit soort algemene waarheden moeten wij in het vigerend rechtsklimaat voorzichtig zijn. Er lijkt nog meer voor nodig om een kwakzalver zo te mogen betitelen. Ook sympathisanten van de alternatieve geneeskunde nemen het niet altijd zo nauw met de waarheid en een recent voorbeeld van die categorie is de Bommeler huisarts Paul van Dijk, die een lange reputatie heeft als vriend van de 'bona fide genezer' en die desondanks kennelijk verbonden is aan de Utrechtse faculteit. Dat valt althans af te leiden uit een column van zijn hand, die verscheen in diverse provinciale kranten (21 februari 2001), waarin hij melding maakte van een door

vervolg op pagina 8

COLOFON

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht	1 januari 1881
Correspondentie-adres	Harmoniehof 7 1071 TC Amsterdam tel: 020-6739479, werk: 020-5122482 e-mail: secretariaat@antikwak.nl
Bestuur	
Voorzitter	C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn
Secretaris	F.S.A.M. van Dam
Penningmeester	I.H. Harms, dierenarts, Hardenberg
Leden	P.M. Siegel, psychiater, Amsterdam dr. A.P.M. van Dam, medisch adviseur Den Haag mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem C.P. van der Smagt, huisarts, De Bilt prof.dr. H. Timmerman, hoogleraar farmacochemie, Voorschoten W.M. Veenema, huisarts, Joure H. de Vries apotheker, Heerenveen,
Adviserende leden	S. Lelie, geneeskundig inspecteur (i.r.) Middelburg P.C. Bügel, psycholoog, Groningen
Erelid	I.A. van de Graaff, apotheker, Rotterdam.
Redactie	J. Geerling, internist, Keverdijk 69 e-mail: redactie@antikwak.nl 1411 SK Naarden Aanleveren van kopij op Wordperfect 5.1 of Word

Postgiro van de vereniging: 32237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg.

De contributie bedraagt thans minimaal f 50,- zulks met inbegrip van een abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10,-; begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal f 500,-.

hem wekelijks herhaald (!) college voor 6de jaars medisch studenten. Hij vraagt hen dan of zij bereid zouden zijn om een patiënte met hardnekkige migraine naar een 'betrouwbare homeopaat' te verwijzen. En ja, hoor: zij hebben daartegen geen enkel bezwaar!

Volgens Van Dijk voeren mensen als Borst, Renckens en Van Dam en achterhoedegevecht tegen de alternatieve geneeskunde en zien bijv. al die lieve verpleegsters met hun therapeutic touch dat veel beter. Ook het AMC is om: daar werkt een Winti-genezer, aldus Van Dijk. En zelfs het *BMJ* is bekeerd tot samenwerking en veel ziekenhuizen serveren desgewenst het Houtsmullerdieet.

Wij informeerden bij de Raad van Bestuur van het AMC of de bewering van Van Dijk over de Winti-genezer juist was en per kerende post kregen wij antwoord van prof. E. Briët: het AMC heeft natuurlijk helemaal geen Winti-genezer in dienst. Aan de deken van de medische faculteit te Utrecht hebben wij vervolgens gevraagd of een docent, die onjuiste informatie over een zusterfaculteit verspreidt en ook nog meent onderscheid te kunnen maken tussen betrouwbare en onbetrouwbare homeopaten, nu wel zo'n goed idee is om de medische *spes patriae* op te leiden. Wij dachten eigenlijk van niet. ●

Alfred Vogel, ook leugenaar?

In het *Actieblad* van januari jl. werd melding gemaakt van Vogels wervende activiteiten onder vrouwen in de overgang. Daarbij drukten wij een foto af van Vogel met het opperhoofd der Sioux-indianen, die hem nog het geheim van de 'weerstandsplant' rode zonnehoed zou hebben verklapt. Ons vooraanstaand lid uit Oost-Souburg mevrouw ir. M.P. Prins, die geruime tijd in de VS woonde, meldde ons naar aanleiding hiervan enkele interessante feiten. Zo hebben de Siouxindianen, die verspreid wonen over talrijke staten van de VS in het geheel geen opperhoofd, netzomin als wij Europeanen een keizer hebben. Over de 'ontdekking' van de rode zonnehoed, die overigens meer allergische reacties dan weerstandsverhoging bewerkstelligt, wist zij te melden, dat deze plant van oudsher in ons land bekend staat als de '*Purperen Rudbeckia*', en dat er reeds in de 19de eeuw in Europa geneeskrachtige effecten werden toebedacht aan deze plant. Hij is allerminst, zoals wijlen Vogel en zijn Biohorma wel beweerden, in de vergetelheid geraakt, want de Nazi's deden in de Tweede Wereldoorlog met de plant experimenten. Op instigatie van Himmler, die dol was op natuurgeneeskunde en homeopathie, werd het middel beproefd in het concentratiekamp Madaus bij brandwonden. In Dachau werd met homeopathie geëxperimenteerd bij ernstige infecties. Vogel had dus dicht bij huis kunnen blijven om de *Rote Sonnenhut* te ontdekken en in zijn onkruidtuinen te gaan kweken. Een nieuwe naam had ook niet gehoeven, maar ach, wat weet een boer van saffraan? ●

C.R.

Een nieuwe specialist

Door mijn oplettende collega R. Holscher werd ik er onlangs op gewezen dat zich een nieuw, veelbelovend specialisme heeft ontwikkeld en volgens een lokaal huis-aan-huisblad heeft de (bij mijn weten) eerste vertegenwoordiger van dat specialisme zich gevestigd in Joure!

De naam van het specialisme is tegelijk een kostelijke contaminatie en een malafide mutatie van erkende medische specialismen: de nieuwe specialist in Joure is *Dolf K.* en hij is... Neuropsyrurg.

Deze (para)medische mutant is verbonden aan het Centrum voor *Integrale Therapie en Stressbestrijding* en hij wordt bijgestaan door een – hoe kan het ook anders – Gestalttherapeute. Wie zou denken dat zo'n Centrum in het koele, hoge Noorden, louter bevolkt door nuchtere Friezen, nauwelijks bestaansrecht kan hebben, komt bedrogen uit. In het Friese land lijkt het alternatieve circuit eerder weliger te tieren dan elders in Nederland al het geval is.

Wat is nu precies neuropsyrurgie volgens K.? Het is 'een vorm van lichaamswerk waarbij het zenuwsysteem wordt behandeld en voornamelijk de lichamelijke kant van het probleem wordt aangepakt.'

De psychische aspecten worden via de Gestalttherapie aangepakt (eigenlijk zou een ware neuropsyrurg dat natuurlijk ook zelf moeten kunnen) en 'door die dubbele aanpak komt een versneld proces op gang, waardoor mensen in gemiddeld drie tot zes behandelingen van hun problemen af kunnen zijn. Die klachten kunnen variëren van hoofdpijn en andere pijnen tot de gevolgen van incest, tot de gevolgen van geestelijke mishandeling.'

Zoals gebruikelijk bij alternatieve therapieën, is de therapie niet erg kieskeurig, het helpt eigenlijk overal wel voor. Van zweetvoeten tot aangezichtspijn. De gehele lijdende mensheid is de niet weinig ambitieuze doelgroep. Toch zoekt K. nog grotere markten, een rugscholing moet worden begonnen en hij wil ook wel sportmensen in balans brengen, zodat zij betere prestaties kunnen leveren. Misschien is dat iets voor Foppe, nu de balans bij SC Heerenveen dit seizoen naar de verkeerde kant lijkt te zijn doorgeslagen?

Ergens in het overigens volledig kritiekloze stukje beklaagt Dolf zich nog over de ziektekostenverzekeraars die sommige van zijn behandelingen wèl en andere weer niet vergoeden. 'Dat is nogal vreemd', vindt hij.

Het is zeker vreemd dat zo'n creatieve taal- en geneeskunstenaar als jij niet volledig wordt betaald van onze premies, Dolf. Gelukkig wordt over de behandelingen, die nu nog niet vergoed worden, inmiddels onderhandeld met de ziektekostenverzekeraars. Ik wens hun veel wijsheid toe. ●

Ruurd F. Duyff, neuroloog

WEB SITE
Bezoek onze vernieuwde web site: www.antikwak.nl